

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ ЩОДО ДОТРИМАННЯ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

при оцифруванні предметів
музейного значення з
інституційних колекцій

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ ЩОДО ДОТРИМАННЯ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

*ПРИ ОЦИФРУВАННІ ПРЕДМЕТІВ МУЗЕЙНОГО ЗНАЧЕННЯ
З ІНСТИТУЦІЙНИХ КОЛЕКЦІЙ*

ЗМІСТ

• ВСТУП.....	3
• ВИЗНАЧЕННЯ.....	3
• ВВЕДЕННЯ В АВТОРСЬКЕ ПРАВО.....	5
- Основні положення авторського права.....	5
- Права на об'єкти авторського права	6
- Різниця між оригіналом твору і об'єктом авторського права	7
• ДОТРИМАННЯ АВТОРСЬКИХ ПРАВ МУЗЕЯМИ	9
• ВІЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ОБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА.....	13
• ВИПАДКИ ВІЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ З МЕТОЮ ОЦИФРУВАННЯ МУЗЕЙНИХ КОЛЕКЦІЙ.....	15
• ДОТРИМАННЯ ПРАВ АВТОРА І МУЗЕЮ ПРИ ОЦИФРУВАННІ МУЗЕЙНИХ КОЛЕКЦІЙ	17
• ПРАВА НА РЕЗУЛЬТАТИ ОЦИФРУВАННЯ МУЗЕЙНИХ КОЛЕКЦІЙ.....	21
• ВІРТУАЛЬНІ ЕКСКУРСІЇ, ЯК ОБ'ЄКТ АВТОРСЬКОГО ПРАВА.....	24
• КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ОЦИФРУВАННЯ.....	27

ВСТУП

На сьогодні в Україні оцифрування музейних колекцій стало не просто даниною усталеним у світовій музейній справі практикам, пов'язаним із необхідністю залучення до музеїв ширших аудиторій з усього світу, але й життєвою необхідністю і подекуди – питанням виживання української культури в умовах війни. У час, коли від ворожої атаки не убезпечений жоден музей чи архів в Україні, а частина установ зі збереження культурної спадщини знаходиться під окупацією, як ніколи зростає ризик остаточної втрати фізичних примірників оригінальних музейних предметів і архівних матеріалів, зокрема і тих, які належать до зразків світової культурної спадщини. Водночас мова йде як про небезпеку знищення музейних колекцій, так і про їх викрадення і привласнення окупантом. Відтак, вчасне створення цифрової копії музейного предмета є нагальною необхідністю як в контексті збереження його для прийдешніх поколінь, так і для атрибуції предмета й встановлення його приналежності до фонду того чи іншого українського музею в майбутньому процесі повернення культурних цінностей, викрадених окупантом.

Проте, варто пам'ятати, що недотримання законодавства про авторське право при оцифруванні предметів музейної колекції в будь-який момент може призвести до притягнення до відповідальності, передбаченої Законом України «Про авторське право та суміжні права», і загрожує музею не тільки фінансовими, але й репутаційними втратами.

Відтак, пропоновані рекомендації покликані убезпечити музеї України від порушень прав інтелектуальної власності при оцифруванні музейних предметів, а також допомогти музейним працівникам ефективно провести роботу з оцифрування із дотримання прав всіх сторін.

ВИЗНАЧЕННЯ:

Автор - фізична особа, яка своєю творчою діяльністю створила твір;

твір - оригінальне інтелектуальне творіння автора (співавторів) у сфері науки, літератури, мистецтва тощо, виражене в об'єктивній формі;

твір образотворчого мистецтва - скульптура, картина, малюнок, гравюра, літографія, твір художнього дизайну (у тому числі сценічного дизайну, накреслення (дизайну) шрифтів) тощо;

твір ужиткового (декоративно-ужиткового) мистецтва - твір художнього промислу, втілений або перенесений на предмет користування з ужитковою метою, створений ручним або промисловим способом, у тому числі твори декоративного ткацтва, кераміки, різьблення, ливарства, художнього скла, художні ковані вироби, ювелірні вироби тощо; оригінальність твору - ознака (критерій), що характеризує твір як результат власної інтелектуальної творчої діяльності автора та відображає творчі рішення, прийняті автором під час створення твору;

ВИЗНА ЧЕННЯ

оригінальність твору - ознака (критерій), що характеризує твір як результат власної інтелектуальної творчої діяльності автора та відображає творчі рішення, прийняті автором під час створення твору;

службовий твір - твір, створений працівником у зв'язку з виконанням обов'язків за трудовим договором (контрактом);

інтерактивне надання доступу - поширення об'єкта авторського права та/або суміжних прав для публіки з використанням кабелю чи без нього, у тому числі в мережі Інтернет або інших інтерактивних мережах, зокрема розміщення гіперпосилань та розміщення на одному веб-сайті цифрового контенту з іншого веб-сайту без його відтворення (фреймінг) таким чином, щоб представники публіки мали змогу отримати доступ до відповідного об'єкта з місця та у час, обрані ними індивідуально;

відтворення - пряме чи опосередковане виготовлення однієї або більше копій об'єкта авторського права та/або суміжних прав (або його частини) будь-яким способом та в будь-якій формі, у тому числі для тимчасового чи постійного зберігання в електронній (цифровій), оптичній або іншій формі, яку може зчитувати комп'ютер, а також створення тривимірного твору з двовимірного і навпаки та створення тривимірного твору на основі набору інструкцій, який зчитується комп'ютером для виготовлення тривимірного твору;

публічний показ - будь-яка демонстрація оригіналу або копії твору, виконання, фонограми, відеограми, програми організації мовлення безпосередньо або на екрані за допомогою плівки, слайда, телевізійного кадру тощо (крім передачі в ефір чи по кабелю) або за допомогою інших пристроїв чи процесів у місцях, в яких присутні чи можуть бути присутніми представники публіки, незалежно від того, присутні вони в одному місці і в один час чи в різних місцях і в різний час.

ВВЕДЕННЯ В АВТОРСЬКЕ ПРАВО

Питання авторського права регулює Цивільний кодекс України та Закон України «Про авторське право і суміжні права» (далі - Закон)

Основні положення авторського права

Автором завжди є тільки людина - саме в неї спочатку виникають авторські права. Тварина, нежива істота, пристрій не можуть вважатись автором. Саме від автора-людини авторські права можуть перейти до інших - фізичних чи юридичних осіб, які стають таким чином суб'єктами авторського права.

Вираження в об'єктивній формі – обов'язкова умова для охорони твору авторським правом: рукопис, електронний файл, полотно з картиною тощо. Інсталяція на виставці з димом і мильними бульбашками не зможе отримати правову охорону як твір, оскільки не має стійкої форми – кожного разу дим і бульбашки матимуть різну форму і траєкторію. Однак, фото такої інсталяції буде окремим об'єктом авторського права.

ВАЖЛИВО:

авторське право на твір і предмет, в якому втілено твір – це різні речі, що не залежать одне від одного. Предмет (скульптура, картина, рукопис) може бути продано, втрачено, знищено, проте це не означає, що разом з цим фізичним носієм твору зникнуть і авторські права на нього, або ж будуть передані покупцю чи музею.

ЩО ОХОРОНЯЄТЬСЯ АВТОРСЬКИМ ПРАВОМ?

Це твори образотворчого мистецтва, фотографії, літературні твори (зокрема наукові), аудіовізуальні твори, музичні твори з текстом і без тексту, твори для сценічного показу, твори декоративного мистецтва, зокрема твори декоративного ткацтва, кераміки, різьблення тощо. Та й практично будь-що, що створено творчою працею людини та може бути виражено у сталій об'єктивній формі.

АВТОРСЬКІ ПРАВА

Таким чином, довкола кожного результату людської творчості виникає набір прав, якими творець може користуватися на власний розсуд. Ці права розподіляються на **майнові і особисті немайнові права автора**. Особисті немайнові права відображають моральний зв'язок між автором і його твором, а майнові авторські права спрямовані на забезпечення економічних інтересів.

ЗГІДНО ЗІ СТАТТЕЮ 11 ЗАКОНУ, ОСОБИСТИМИ НЕМАЙНОВИМИ ПРАВАМИ АВТОРА Є:

право вимагати визнання свого авторства, право на анонімність та псевдонім, право на недоторканність твору, право надати назву твору та присвятити його іншій особі.

Особисті немайнові права належать лише автору та не можуть бути передані (відчужені) іншим особам і не переходять у спадщину.

Зверніть увагу, що особисті немайнові права не передбачають монетизації, проте служать задоволенню духовних потреб автора, збереженню його честі і гідності, промоції його імені і відтак – моральному, а не фінансовому стимулюванню автора до створення нових об'єктів авторського права.

Ці права залишаються з автором назавжди й можуть захищатися зацікавленими сторонами (наприклад, спадкоємцями автора) довгий час після його смерті.

Наприклад, картина, яка знаходиться в музейній колекції, написана 100 років тому, але з якоїсь причини підписана іменем іншого автора, може стати приводом для позову від онуків художника до цього музею. Та й навіть за відсутності спадкоємців в автора, або ж відсутності організації, яка опікувалася б його творчим доробком, на сьогодні законодавство України дає можливість третім особам заявити про порушення особистих немайнових прав такого художника.

1. Картина, як матеріальний предмет

2. Об'єкт авторського права

3. Використання об'єкта авторського права (публічний показ)

4. Використання об'єкта авторського права (відтворення)

Водночас законодавство визначає і набір прав, покликаних задовольнити фінансові потреби автора – тобто майнових прав інтелектуальної власності:

відтворення (копіювання) твору, включення його до іншого твору, переклад, публічний показ, публічне демонстрування, переробка та інші.

Цей перелік не є вичерпним.

Майнові права на твір можуть бути передані (відчужені) іншій особі на підставі закону чи правочину повністю (на всі способи використання твору на території всіх держав світу) або частково (лише на окремі способи використання, на окремих територіях тощо).

РІЗНИЦЯ МІЖ ОРИГІНАЛОМ ТВОРУ Й ОБ'ЄКТОМ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Для того, щоб зрозуміти різницю між картиною як матеріальним об'єктом і об'єктом авторського права, розглянемо такий приклад.

Володіння самим предметом не означає володіння авторськими правами на нього.

Наприклад, оригінал картини або скульптури може знаходитися в музеї (рис. 3), у приватній колекції, або ж прикрашати вітальню великої установи, проте авторські права – а відтак і право використовувати цей твір, будуть належати автору твору. Якщо автор підписав договір з музеєм / установою / колекціонером про передачу майнових авторських прав, то в такому випадку договір повинен передбачати ті права, які передає автор набувачу авторських прав, тобто новому власнику предмета.

Це можуть бути як всі можливі способи використання, так і лише деякі з них – наприклад, автор може передати музею або колекціонеру право на використання його твору для виготовлення сувенірної продукції (рис. 4). Таке використання належить до відтворення об'єкта авторського права (відтворення у журналах, книгах, на одязі, на листівках тощо).

ВАЖЛИВО:

майнові права на твір діють протягом усього життя автора і ще 70 років після його смерті, після чого твір переходить у суспільне надбання, і використовувати його будь-яким способом (проте, не паплюжачи і не перекручуючи його) може будь-хто.

ВАЖЛИВЕ ВИКЛЮЧЕННЯ

Хоча за загальним правилом строк дії майнових авторських прав на твір триває все життя автора плюс 70 років після його смерті (або смерті останнього зі співавторів), дуже важливо пам'ятати, що є випадки, коли закінчення 70-річного терміну з року смерті автора не буде автоматично означати перехід його творчого доробку до суспільного надбання.

Це виключення в Законі України «Про авторське право і суміжні права» обумовлене історичним контекстом, в якому виживала українська культура, і стосується воно репресованих радянським режимом і помертньо реабілітованих авторів.

Так, строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір помертньо реабілітованого автора спливає через 70 років, що обчислюються з 1 січня року, наступного за роком реабілітації автора.

Таким чином, щодо творів таких майстрів, як Михайло Бойчук і Василь Седляр, закатованих НКВС у 1937 році, строк правової охорони не закінчився 1 січня 2008 року, а закінчиться 1 січня 2029 року, оскільки обидва живописці були реабілітовані 1958 року.

При цьому необхідно ретельно відслідковувати саме рік посмертної реабілітації автора, оскільки процес реабілітації для різних митців значно розтягнувся у часі. Наприклад, для творів загиблого 1937 року художника Миколи Івасюка, з урахуванням того, що реабілітовано митця було лише 1980 року, строк правової охорони спливає 1 січня 2051 року.

Це означає, що для будь-якого використання твору такого митця (не передбаченого випадками вільного використання в Законі) потрібно звернутися до його нащадків.

ДОТРИМАННЯ АВТОРСЬКИХ ПРАВ МУЗЕЯМИ

Загальні правила музею щодо дотримання авторських прав у своїй діяльності:

- зазначення імені автора при використанні творів у діяльності музеїв;
- відстеження тривалості дії майнових авторських прав на твір, який зберігається в музейній колекції;
- необхідність отримання дозволу від правовласника, у разі, якщо музей збирається використовувати твір, який ще не перейшов у суспільне надбання (тобто, з моменту смерті автора не минуло 70 років).

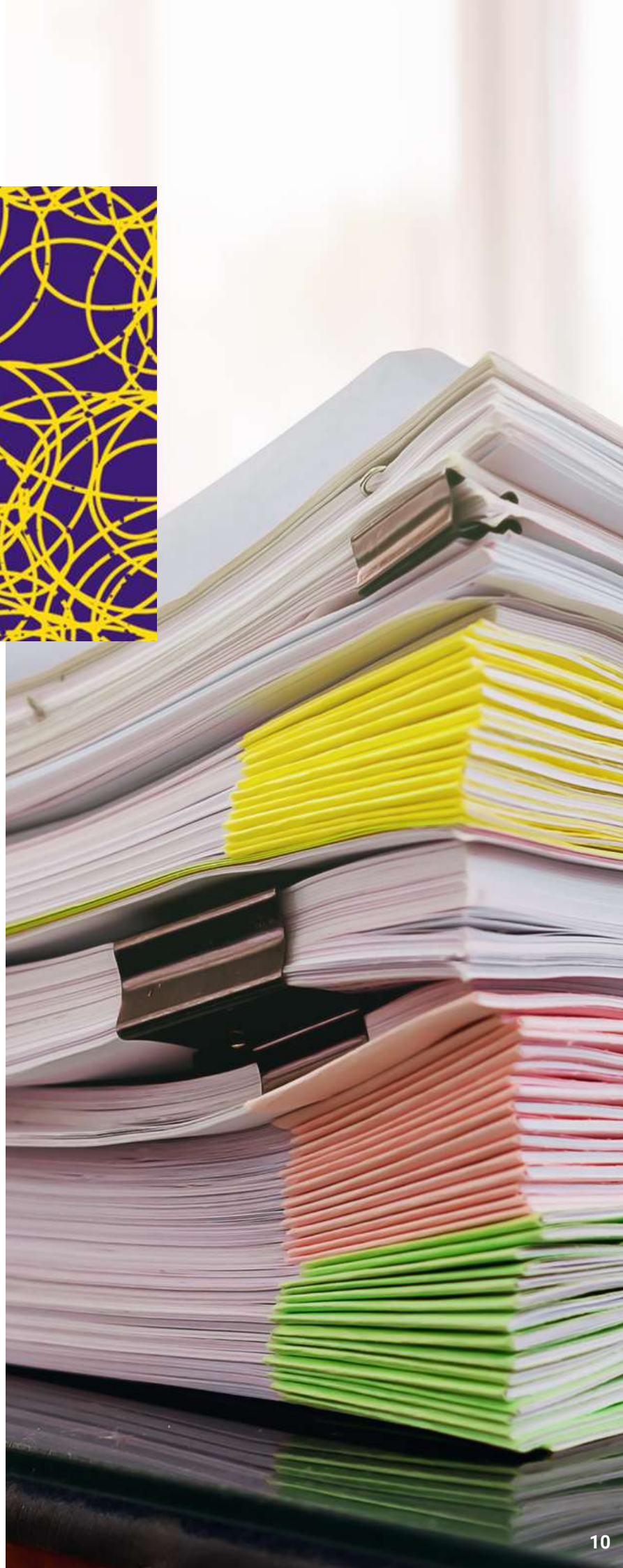
Проілюструємо ці правила наступним прикладом:

Полотно «Світанок» художника Н., який помер у 2000 році, зберігається в колекції музею А. Музей А. вирішив випустити наклад листівок із зображеннями предметів своєї колекції з подальшим продажем. Оскільки майнові авторські права на твори художника Н. згідно із законом діють до 2070 року, музей А. повинен звернутися до спадкоємців художника Н. і отримати письмовий дозвіл на відтворення полотна «Світанок». Коли музей звернувся до спадкоємців художника, з'ясувалося, що ще 1998 року художник Н. відчужив всі майнові авторські права на твір «Світанок» на користь фонду С. Відтак, музей А. повинен звернутися саме до фонду С. (який став суб'єктом авторського права), за дозволом на використання твору «Світанок» у листівках.

Як бачимо, майнові авторські права можуть передаватися різним суб'єктам – вони можуть переходити у спадок, можуть відчужуватися, можуть передаватися частково.

У цьому випадку варто звернути увагу на пункт 46 Положення про музейний фонд України, у якому зазначено, що виготовлення сувенірної продукції з використанням зображень музейних предметів потребує дозволу музеїв, у яких вони зберігаються. На практиці цей пункт не застосовується з тієї причини, що він суперечить Закону України «Про авторське право і суміжні права». Для виготовлення друкованої і сувенірної продукції із зображенням музейного предмета потрібен лише дозвіл суб'єкта авторського права – тобто автора, або іншої особи, що набула майнові права на твір (п. 2 статті 5 Закону). У разі відсутності договору про передачу майнових авторських прав на твір від автора до музею, музей не є таким суб'єктом – тобто, музей не має права самостійно використовувати твір для виготовлення друкованої і сувенірної продукції.

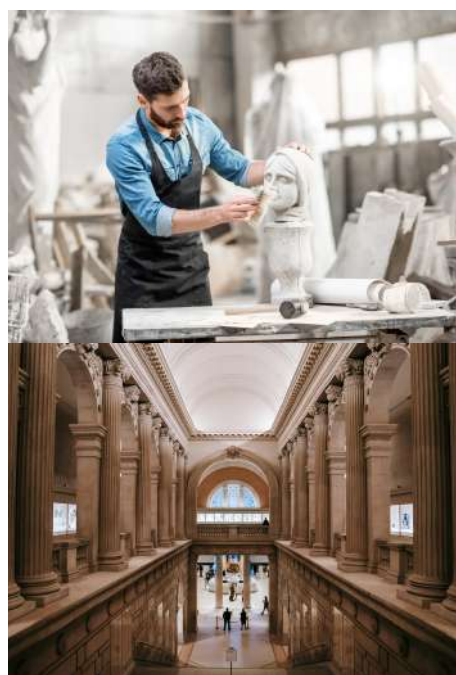
Розглянемо й іншу гіпотетичну ситуацію

У 2003 році молодий і популярний скульптор В. за договором дарування передав свою скульптуру «Дельта» музею А., вказавши у договорі дарування, що також передає музею майнові авторські права на свою скульптуру. Після чого митець емігрував до США, змінив ім'я, покинув мистецтво, пішов з публічної площини і зосередився на ресторанному бізнесі. У 2018 році компанія Ю. випустила наклад сувенірних статуєток, що відтворюють скульптуру митця В. «Дельта».

Музей А. звернувся до компанії Ю. з вимогою припинити порушення авторських прав. На аргументи компанії Ю., що вони не змогли знайти автора, аби взяти в нього дозвіл на використання «Дельти», музей А. надав договір дарування, укладений зі скульптором В., згідно з яким, виключні майнові авторські права на скульптуру «Дельта» належать саме музею. Зрештою, компанія Ю., щоб уникнути судового спору, погодилася укласти ліцензійний договір на використання об'єкту авторського права саме з музеєм А., виплативши музею його частку авторської винагороди.

Таким чином, музею дійсно можуть належати майнові авторські права на твір, що зберігається в його колекції, проте – тільки за умов, що сам автор, або інший суб'єкт авторського права, передав такі права музею за договором.

Окремо варто звернути увагу на питання розміщення зображень музейних предметів на веб-сайтах музеїв. Можна зрозуміти, що публічний показ музейного предмету музеєм, у якому він зберігається, і показ його на веб-сайті є різними способами використання твору.

І якщо приклад щодо першого способу використання ми розглянемо далі, стосовно використання зображення на веб-сайті просто варто пам'ятати - на розміщення в мережі Інтернет твору, який не перейшов у суспільне надбання, потрібно отримувати дозвіл від автора або його спадкоємця. Зрештою, у час активного розвитку штучного інтелекту значна частина авторів і їх спадкоємців виступає категорично проти того, щоб їх твори безконтрольно "гуляли" мережею і зрештою поповнювали бази даних генераторів зображень, тим самим знижуючи цінність реального творчого доробку автора.

Приклад того, як генератор зображень на основі ШІ може імітувати стиль художника-примітивіста Анрі Руссо (1844 - 1910)

У музеї F. зберігається найбільш повний доробок картин художника Т., який за життя вирізнявся своїм унікальним стилем. Водночас майновими авторськими правами на творчий доробок художника Т. управляє фонд його імені, яким керують спадкоємці художника. Музей F. не спитавши дозволу спадкоємців живописця, розмістив на своєму сайті у середній роздільній здатності 38 цифрових копій картин художника Т. Невдовзі виявилось, що зображення з сайту музею потрапили до бази даних генератора зображень на основі штучного інтелекту. Відтак, користувачі генератора отримали змогу генерувати зображення картин, що імітували унікальний стиль художника Т. Спадкоємці художника були обурені тим фактом, що загальний доступ до картин живописця в мережі Інтернет призвів до нівелювання цінності доробку художника. Непорозуміння, викликане недотриманням авторських прав, призвело до судового позову від фонду імені художника Т. до музею F. з вимогою чималої компенсації.

ВІЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ОБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Закон встановлює випадки, коли музей може вільно використовувати твори, які знаходяться в музейних колекціях, без дозволу і виплати винагороди.

Таким чином, музей може експонувати оригінал твору у своїх стінах, але також і на виставках поза межами приміщення музею, якщо музей є організатором такої виставки.

Слід звернути увагу, якщо музей А. за договором про співпрацю передав музейний предмет колегам з музею Б., і водночас договір передбачає, що тимчасово предмет зберігатиметься саме в музеї Б., то саме музей Б., ґрунтуючись на приписах Закону, має право на таке експонування.

ВАЖЛИВО:

Якщо такий твір не перейшов у суспільне надбання, завжди потрібно звертатися за дозволом на таку передачу до правовласника.

Так, публічний показ твору, який є способом використання об'єкта авторського права щодо якого в п. 5 статті 24 Закону передбачено наступне:

Допускається без дозволу автора та безоплатно публічний показ оригіналів творів образотворчого та/або декоративного мистецтва музеями, в яких вони зберігаються.

Водночас варто дуже обережно ставитися до випадків передачі музейних предметів для експозицій, організатором яких не є музей, у якому зберігається предмет.

Розглянемо наступний приклад:

До музею А. звернулася приватна галерея Ф., що планувала влаштувати масштабну експозицію творів художників-шістдесятників. Для того, щоб об'єднати в одній експозиції твори з приватних колекцій і ті картини, що зберігаються в музеях, галерея попросила музей надати для тимчасової експозиції три картини художниці С. – із вказанням закладу, в якому ці картини офіційно зберігаються, тобто музею А.

Хоча виставка у галереї Ф. мала успіх, нащадкам художниці С. стало відомо, що до організації виставки причетний бізнесмен, що має сумнівну репутацію. Обурені спадкоємці художниці готові позиватися до суду – і передусім притягнути до відповідальності музей А. за те, що картини художниці С. були передані для експозиції без дозволу правовласників – а відтак на виставці відбувся несанкціонований публічний показ об'єктів авторського права, який до того ж зачепив репутацію художниці С. і її родини.

Ще одним дуже важливим випадком вільного використання музеями об'єктів авторського права є включення творів до каталогів музеїв для висвітлення виставок та інших заходів, де виставляються ці твори. У цьому випадку музей не потребує згоди правовласника на публікацію твору в каталозі, але тільки за умови, що каталог не буде використовуватися з комерційною метою. І навпаки - у разі комерційного використання видання, що готує музей, згода автора або правовласника на включення твору до видання є обов'язковою.

ВИПАДКИ ВІЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ З МЕТОЮ ОЦИФРУВАННЯ МУЗЕЙНИХ КОЛЕКЦІЙ

Згідно зі статтею 24 Закону України “Про авторське право і суміжні права”:

Допускається без дозволу суб'єкта авторського права та безоплатно відтворення твору бібліотеками, музеями з відкритим доступом для відвідувачів у разі, якщо відтворення здійснюється в будь-якому форматі та на будь-якому носії для збереження або заміни загубленого, пошкодженого чи непридатного примірника твору з фонду бібліотек, музеїв, архівів або організацій із збереження фондів аудіо-, відеозаписів.

Відтак, Закон містить пряму вказівку на те, що **музей, архів, бібліотека мають право на відтворення твору у цифровому форматі без звернення до правовласника, навіть якщо строк дії майнових авторських прав на твір не вичерпано, саме з метою збереження цього твору. Наприклад, шляхом зберігання твору у закритих хмарних середовищах, на серверах музеїв тощо – тобто на тих носіях, доступ до яких має лише музей, архів, або бібліотека.**

Будь-яке інше використання оцифрованого твору, що не перейшов у суспільне надбання, і не охоплюється іншими випадками вільного використання твору, є можливим лише з дозволу правовласника – автора, його спадкоємця, або організації, якій належать майнові права на твір.

Саме цей виняток з авторського права на сьогодні надає кожному музею, архіву і бібліотеці України можливість здійснення оцифрування своїх фондів без порушень прав автора.

Положення статті 24 Закону України “Про авторське право і суміжні права” також встановлюють й інші випадки вільного використання творів музеями, бібліотеками і архівами:

Допускається без дозволу суб’єкта авторського права та безоплатно інтерактивне надання доступу до твору в електронній (цифровій) формі за допомогою терміналів у приміщенні бібліотек, музеїв з відкритим доступом для відвідувачів, архівами або організаціями із збереження фондів аудіо-, відеозаписів, за запитом фізичної особи з метою навчання, наукового або приватного дослідження за таких умов:

- 1) виключення можливості створення копій цього твору для використання поза приміщенням закладів, зазначених у цьому пункті;*
- 2) надання одночасно доступу лише до однієї копії цього твору.*

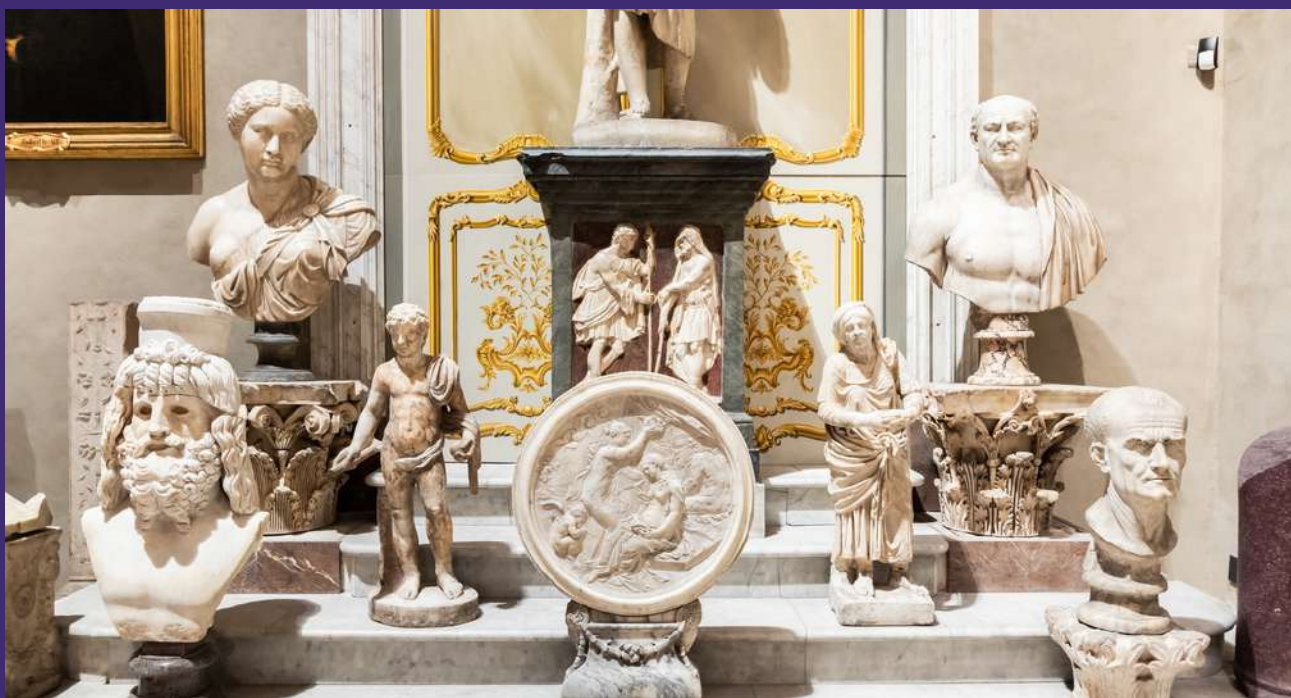
Обов’язково зверніть увагу, що під “інтерактивним наданням доступу до твору в електронній формі за допомогою терміналів” не мається на увазі використання спеціалізованої апаратури, тобто терміналу, створеного спеціально для цілей надання такого доступу. У даному випадку в якості такого терміналу може бути використано комп’ютер, до якого музей надає доступ користувачеві.

ДОТРИМАННЯ ПРАВ АВТОРА І МУЗЕЮ ПРИ ОЦИФРУВАННІ МУЗЕЙНИХ КОЛЕКЦІЙ

Оцифрування музейних колекцій може здійснюватися:

- самим музеєм, зокрема його працівниками в порядку виконання посадових обов'язків;
- іншою організацією - за замовленням.

Як відомо, у залежності від специфіки музейного предмета й тих технічних можливостей, які є в музею, оцифрування може здійснюватися різними способами, як то сканування, 3D-сканування, перефотографування.

Таким чином, можна припустити, що якщо працівник, відповідальний за оцифрування музейної колекції, робить фотознімок музейного предмета, ця нова фотографія також буде об'єктом авторського права, а сам виконавець робіт стає автором. Це твердження не є таким вже однозначним.

Хоча поки що Закон України "Про авторське право і суміжні права" не регулює чітко відносин щодо такого фотознімка, в світі щодо подібних випадків склалася своя судова і законодавча практика, яка вже скоро торкнеться й України.

ПРИК ЛАД

Розглянемо такий приклад, який мав місце в 1999 році й розглядався окружним судом Нью-Йорка.

Публічна бібліотека міста Бріджмен (Великобританія) здійснила оцифрування свого фонду, зокрема - творів мистецтва, що належали бібліотеці. Серед них виявилася оцифрованою і картина "Усміхнений кавалер" (1624) нідерландського живописця Франса Галса (1582 - 1666). Після того, як файли з оцифрованими творами були розміщені на офіційному сайті бібліотеки, компанія "Corel" використала зображення картини Галса у своїй рекламі. Бріджменська бібліотека позвалася до "Corel" через порушення авторських прав на результат оцифрування твору. Проте суддя висловив позицію, що кардинально відрізнялася від очікувань позивача. На думку судді, у цьому випадку мало місце всього лише відтворення вже існуючого твору, який до того ж перейшов у суспільне надбання - і відтак, використовувати його має право кожен.

На додаток, роботу працівника, що здійснював перефотографування твору, суддя схарактеризував як "slavish copying", тобто рабське копіювання, яке не несе в собі відбитку творчого внеску. Оскільки перед працівником стояла задача саме точного відтворення картини Галса, і нічого більше. Водночас, як зазначив суддя, майстерність і досвід фотографа, а також витрачені на фотографування зусилля, не можуть бути критерієм оригінальності фотографії, яка відтворює вже існуючий твір. Відтак, не могло бути й мови про порушення прав автора зокрема й бібліотеки в цілому.

ВАЖЛИВО:

буквальне відтворення твору в цифровій формі (оцифрування), наприклад, перефотографування, не означає, що фотограф став автором нового твору, оскільки він створив копію вже існуючого твору в іншій формі.

Хоча рішення суду Нью-Йорка не має як такого впливу на практику Європейського Союзу, в ЄС в ті ж роки почалися дискусії щодо правового статусу оцифрованих творів, які вже перейшли в суспільне надбання. На думку багатьох, намагання надати музею авторські права на результат оцифрування музейного предмета суперечили публічному інтересу, тобто можливості доступу аудиторії до творів, строк майнових авторських прав на які вже давно вичерпався. Відтак, вже в Директиві ЄС 2019/790 від 17 квітня 2019 року про авторське право і суміжні права на Єдиному цифровому ринку з'явилася досить чітке роз'яснення цього аспекту оцифрування музейних колекцій. Стаття 14 Директиви встановлює що, оцифрування картин, ілюстрацій, малюнків, гравюр та інших подібних творів, що вже перейшли в суспільне надбання, не тягне за собою виникнення авторських прав ще й працівника музею, який здійснив оцифрування, або ж в самого музею, якщо оцифрування здійснювалося працівником у порядку виконання службових обов'язків.

Проте, повертаючись до явища "оригінальності", як основоположного в авторському праві, зауважимо, що це обмеження може стосуватися не всіх музейних предметів. Що, якщо музейний предмет, це не картина, не малюнок, а, наприклад, старовинна ваза чи скульптура? Погодьтеся, що для того, щоб точно відтворити ескіз авторства Сальвадора Далі, досить його просто відсканувати чи якісно сфотографувати. Водночас, якщо ви просто сфотографуєте скульптуру Константина Бранкузі, це не буде її точним відтворенням чи то репродукцією. До будь-якого такого тривимірного твору можна підійти з різних боків, підібрати особливе освітлення, ракурс для фотографування. Все це вже можна буде назвати оригінальним підходом фотографа. Як, наприклад, це представлено на наступному рисунку.

Якщо оцифрування такого тривимірного твору відбувається саме через фотографування, тут вже мова може йти про авторський внесок фотографа, а відтак і про виникнення авторських прав. Водночас, якщо тривимірний твір оцифровується за допомогою 3D-сканера, або просто шляхом 3D-моделювання - це вже і буде те саме точне відтворення існуючого твору - тепер уже в цифровій формі. Оригінальність для такого виду відтворення не передбачена, відповідно, попри всю майстерність виконавця роботи, авторські права в нього не виникнуть. Звісно, за умови, що сам виконавець робіт з оцифрування не додав в 3D-модель якісь нові відмітні елементи, що відрізнятимуть її від оригіналу (проте навряд чи музей зможе прийняти в нього таку роботу, оскільки цінність результату оцифрування полягає саме в точності і якості відтворення музейного предмета).

Розглянемо дії музею у разі виникнення авторських прав на фотографію музейного предмету, на наступному прикладі.

Музей О. доручив своєму співробітнику Роману перефотографувати колекцію старовинних козацьких люльок з метою збереження фотоматеріалу в хмарному середовищі й використання їх на сайті музею. Роман поставився до завдання творчо, підібрав сприятливе освітлення і сфотографував люльки з різних ракурсів. Здавалося б, керівництво музею було задоволено роботою, проте згодом директор музею виявив, що Роман розмістив всю фотоколекцію люльок на своїй сторінці у Facebook, навіть не зазначивши, що ці предмети є частиною музейної колекції. На претензії керівництва музею Роман відповів, що авторські права на фото належать виключно йому, а відтак він може вирішувати, як використовувати свої фотографічні твори. Ба більше, фотографування музейних предметів не входить до його безпосередніх обов'язків, як працівника музею, а ніяких інших договорів про передачу майнових авторських прав між Музеєм О. і Романом укладено не було. Таким чином, музей не міг заборонити Романові використання фотографій предметів музейної колекції.

Одночасно Музей Ч. доручив приватному фотографу Анастасії здійснити оцифрування шляхом фотографування колекції старовинних ляльок. Водночас музей уклав договір з Анастасією, згідно з яким майнові авторські права на будь-які фотографічні матеріали, що створюються в процесі оцифрування переходять безпосередньо до Музею Ч. Таким чином, Анастасія отримала свою винагороду за виконання робіт, проте надалі не могла використовувати самостійно зроблені нею фотографії ляльок - це право було передано Музею Ч., який і розмістив фотографії на своєму офіційному сайті, підвищивши його відвідуваність завдяки майстерно зробленої фотографом роботи.

ПРАВА НА РЕЗУЛЬТАТИ ОЦИФРУВАННЯ МУЗЕЙНИХ КОЛЕКЦІЙ

Як бачимо, при оцифруванні музейних предметів, навіть тих, що перейшли в суспільне надбання, може постати питання приналежності авторських прав. Відтак, звернімо увагу на наступні норми Закону України “Про авторське право і суміжні права”.

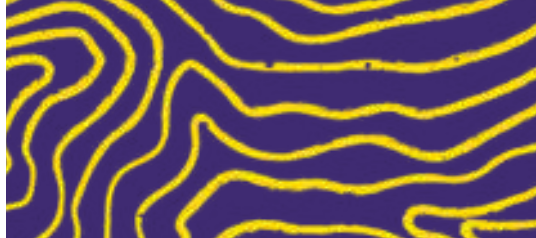

Закон встановлює, що службовий твір - твір, створений працівником у зв'язку з виконанням обов'язків за трудовим договором (контрактом).

А відтак вимальовується проста формула - якщо створення твору (а це може бути не тільки фотографія, але й наукова стаття, монографія тощо) безпосередньо передбачається службовими обов'язками працівника музею, майнові авторські права на такий твір належатимуть саме музею. Водночас працівник матиме право на винагороду за створення твору - цю винагороду можна включити в зарплатню працівника. В іншому випадку - наприклад, коли оцифруванням займеться головний бухгалтер, що має хист до фотографування, майнові авторські права на фотографії музейних предметів належатимуть вже йому. Просто тому, що фотографування не є безпосереднім обов'язком бухгалтера як працівника музею. У таких випадках варто підписати з працівником договір про передачу майнових авторських прав на користь музею.

Таким чином, якби у випадку з Музеєм О., працівником Романом і козацькими ляльками фотографування музейних предметів входило в безпосередні обов'язки Романа, майнові авторські права на його фотографії автоматично перейшли б до Музею О.

Щодо твору, створеного за замовленням, тут майнові авторські права, згідно із Законом, автоматично переходять саме до замовника - якщо замовник і виконавець не прописали в договорі інших умов розподілу авторських прав.

У випадку з Музеєм Р., фотографом Анастасією і колекцією ляльок, Анастасія створювала твори за замовленням. Нагадаємо, що в її випадку це не було просто відтворення чогось вже існуючого, а лише фотографування тривимірних предметів з різних ракурсів і з різним освітленням, що означало наявність творчого внеску в роботі Анастасії. На додаток, навіть попри те, що майнові авторські права на фотографії за законом автоматично переходили до Музею Р., керівництво музею все ж уточнило цю умову в договорі, остаточно знявши всі питання щодо приналежності майнових авторських прав.

ВАЖЛИВО:

На практиці це означає, що **будь-який музей, який збирається оцифрувати свою колекцію чи її частину, повинен завчасно подбати про приналежність майнових авторських прав на результати такого оцифрування, в тому випадку, якщо метод оцифрування передбачає творчий внесок виконавця в цю роботу. Приналежність цих прав має бути врегульована договорами, якщо до оцифрування залучаються сторонні виконавці, або внутрішніми документами музею; якщо оцифрування здійснюється працівниками музею. Приклади таких договорів, які музеї можуть використати у свої діяльності, наведені в додатках до цих рекомендацій.**

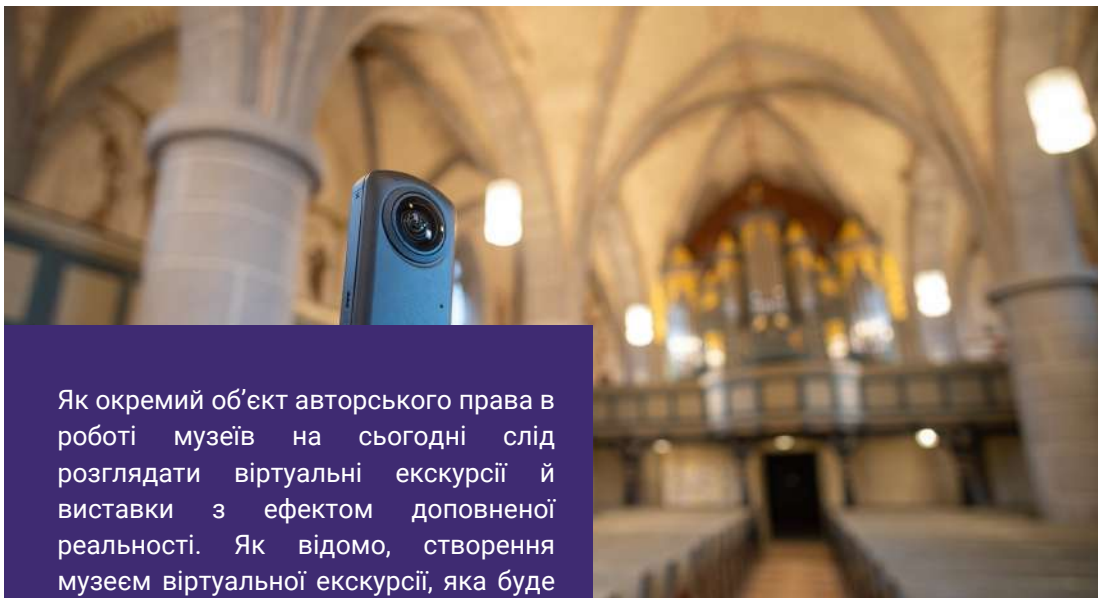

Зверніть увагу, що окрім описаного вище випадку, коли предмети музейної колекції у цифровому форматі фактично стали об'єктами авторського права працівника музею, який начебто виконував завдання керівництва, подекуди мають місце також і кейси, коли працівник музею, маючи доступ до фондосховищ музею і тієї частини фонду, яка не експонується, робить фотографії музейних предметів, до яких широка аудиторія не має доступу, і публікує фотографії цих предметів в соцмережах або в ЗМІ, не попереджаючи про це керівництво музею. Водночас дійсно такий працівник може заявляти про свої авторські права на створені ним фотографії. Музей, який з тих чи інших причин не бажав, чи не міг експонувати частину свого фонду, залишається безсилим. Відповідно, подібні випадки можуть тягнути за собою як фінансові, так і репутаційні втрати для музею.

Відтак, наполегливою рекомендацією для музеїв України буде чітке визначення прав і обов'язків працівників у трудовому договорі. Зокрема, трудовий договір може передбачати заборону працівникам музеїв, не залученим безпосередньо у процес оцифрування музейних колекцій, фотографувати й розповсюджувати фотографії музейних предметів без спеціального дозволу керівництва музею.

ВІРТУАЛЬНІ ЕКСКУРСІЇ, ЯК ОБ'ЄКТ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Як окремий об'єкт авторського права в роботі музеїв на сьогодні слід розглядати віртуальні екскурсії й виставки з ефектом доповненої реальності. Як відомо, створення музеєм віртуальної екскурсії, яка буде значитись серед послуг, що надає музей, вимагає залучення потужних людських, фінансових і технологічних ресурсів. Водночас проектування віртуальної екскурсії міститиме як оцифрування музейних предметів, так і створення додаткового відеоряду, аудіодоріжок, 3D-моделей. Відтак, за практикою, що складається, на такий об'єкт як віртуальна екскурсія музеєм можна отримати свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір як на "складений твір", тобто який, складається з кількох різних об'єктів авторського права.

Втім, звісно ж і в цьому випадку сторони мають погодити, кому і в якому обсязі належать права на використання такого складеного твору. Розглянемо нижченаведені приклади.

● Приклад 1

До Музею С., приміщення якого знаходиться в комунальній власності, звернулося комунальне підприємство "ОМЕГА" із запитом на оцифрування колекції Музею С., його приміщень і розробки віртуальної екскурсії музеєм з подальшим розміщенням посилання на неї на сайті КП "ОМЕГА". Музей погодився з пропозицією, проте при підписанні відповідного договору чимало суперечок викликало питання розподілу прав на об'єкт авторського права, який має побачити світ у результаті. КП "ОМЕГА" наголосило на тому, що виключні права на використання віртуального туру мають належати саме підприємству, оскільки проект реалізується за кошти територіальної громади, виділені КП "ОМЕГА" спеціально під дані цілі. Відповідно, авторські права на складений твір мають перейти територіальній громаді в особі КП "ОМЕГА". У той саме час, КП "ОМЕГА" погодилося передати музею права на використання віртуальної екскурсії на підставі ліцензійного договору.

• Приклад 2

Одночасно до Музею О. в тому ж місті звернулася Громадська організація "Зеро" з пропозицією власним коштом створити віртуальну екскурсію музеєм О., але з використанням вже оцифрованого музеєм матеріалу. Музей О. погодився на таку пропозицію, проте за умови, що майнові авторські права на цю віртуальну екскурсію будуть належати саме музею, екскурсія буде розміщена на сайті музею із зазначенням внеску ГО "Зеро" у створення складеного твору, а сама громадська організація набуває права на використання віртуальної екскурсії на підставі ліцензійного договору. Що зрештою і було реалізовано.

Як бачимо, у цих двох прикладах різниця полягає передусім в організаційно-правовій формі сторін, що співпрацюють, і залученні коштів на створення віртуальної виставки. Тож якщо в межах територіальної громади має місце факт замовлення від місцевої адміністрації до комунального підприємства на оцифрування музейних предметів або створення віртуальної екскурсії, перехід авторських прав на віртуальну екскурсію саме до КП буде виглядати цілком логічним кроком. Водночас, якщо мова йде про договори замовлення із приватними чи громадськими організаціями, музей має підстави витребувати авторські права на створюваний контент.

ВАЖЛИВО:

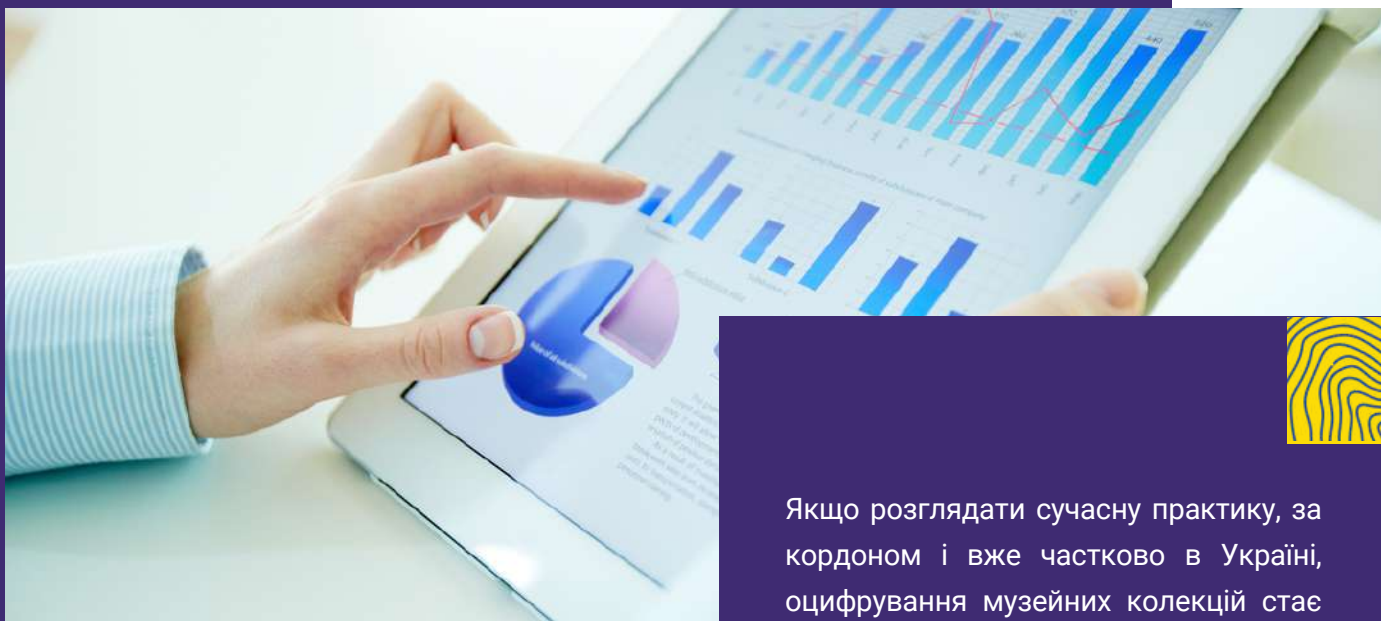
Зважаючи на те, що згідно із Законом автором може вважатися тільки фізична особа, **при створенні такого контенту, як віртуальний тур, потрібно передбачити умови переходу майнових авторських прав від команди співавторів до юридичної особи, тобто музею. У цьому випадку мова може йти про службовий твір або твір на замовлення, права на які автоматично переходять до роботодавця/замовника. Також музею необхідно попіклуватися про постановку на баланс установи нематеріального активу, якими є майнові авторські права.**

Зазначимо, що таку постановку на баланс полегшує отримання авторського свідоцтва на твір. Хоча згідно із Законом отримання авторського свідоцтва не є обов'язковим для засвідчення авторства чи приналежності майнових авторських прав, отримання авторського свідоцтва від держави значно спрощує передачу прав від фізичної особи до юридичної, між різними юридичними особами тощо. Те саме може стосуватися і результатів наукової діяльності співробітників музею, якщо така діяльність передбачена їх посадовими обов'язками (написання монографії, наукової статті, складання каталогів). Результати такої діяльності є службовими творами, права інтелектуальної власності на які належать музею як роботодавцю. Музей також має право на отримання свідоцтва про авторське як замовник право у разі створення твору іншими особами за договором замовлення.

З метою підтвердження авторського права на твір працівник музею (як автор) або сам музей (як роботодавець або замовник) може отримати свідоцтво про авторське право на твір в Українському національному офісі інтелектуальної власності та інновацій. Докладна інформація про порядок державної реєстрації міститься за посиланням: <https://ukrpatent.org/uk/articles/copyright>

КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ОЦИФРУВАННЯ

Як було зазначено вище, Закон України “Про авторське право і суміжні права” дозволяє оцифрування музейних предметів виключно з метою їх збереження без дозволу власника майнових авторських прав, якщо твір ще не перейшов в суспільне надбання. Водночас кожен музей має майже необмежене коло прав щодо використання тих творів, що зберігаються в його колекції, які перейшли в суспільне надбання. Це означає, що, наприклад, оцифрована картина, автор якої помер більше 70 років тому, може використовуватись музеєм у будь-якій сувенірній продукції, комерційних каталогах, музей має право на платній основі надавати файл з оцифрованим твором для використання іншим суб’єктам. Аналогічні дії щодо творів, строк дії майнових авторських прав на які ще не вичерпано, слід вчиняти тільки з дозволу суб’єкта авторського права - тобто автора, його спадкоємців, або інших суб’єктів, яким належать майнові авторські права.

Якщо розглядати сучасну практику, за кордоном і вже частково в Україні, оцифрування музейних колекцій стає не тільки провідним інструментом зі збереження культурної спадщини, але й важливим засобом комерціалізації діяльності музеїв, незалежно від організаційно-правової форми господарювання, до якої належить такий суб’єкт.

Розглянемо приклади комерціалізації цифрових копій творів із закордонної практики.

Для багатьох французьких музеїв є звичайною практикою надання для користування репродукцій творів, що зберігаються в музейних фондах, на комерційній основі. З 1946 року продаж зображень творів з французьких національних музеїв здійснює фотографічне агентство Réunion des Musées Nationaux, а також з 2011 року Grand Palais des Champs-Élysées, які підпорядковуються Міністерству культури Франції. Їх діяльність регулюється законом Decret n° 2011-52, яким зокрема встановлено:

- а) установа забезпечує, за сприяння зацікавлених музеїв, вичерпне фотографічне висвітлення зазначених колекцій і оцифрування відповідних фондів відповідно до стандартів якості та стандартів індексування, що дозволяє їх міжнародне поширення;
- б) від цих музеїв вимагається надати закладу копії фотофондів, які вони зберігають, а також ідентифікаційні елементи фотографій і фотографованих робіт;
- в) установа здійснює діяльність фотоагентства, відповідального за індексування, просування в культурному та комерційному порядку та розповсюдження, безкоштовно чи за плату, фотографічних репродукцій зазначених колекцій, а також управління правами на них, зокрема правами інтелектуальної власності;
- г) умови та терміни створення, надання, репрезентації, відтворення та просування фотографічних фондів установою та відповідним музеєм визначаються відповідно до місії музею в угоді, укладеній ним із установою. Ця угода також визначає спільне використання між сторонами доходів, отриманих від використання цих коштів;
- е) установа надає доступ до своєї бібліотеки фотографій будь-якій особі на її запит, у тому числі для використання в комерційних цілях, на умовах, включаючи ціни, які вона встановлює заздалегідь відповідно до принципів прозорості та недискримінації.

На сайті фотоагентства вказано:

«Вартість зображення залежить від виду його використання та враховує витрати на відтворення, пов'язані з фотографуванням та каталогізацією роботи, навіть для творів, які перейшли у суспільне надбання».

Таким чином, доступ до оцифрованих творів високої роздільної здатності, зокрема тих, що перейшли в суспільне надбання, надається за плату, залежно від мети використання зображення, і прирівнюється до надання послуг із фотографування. Водночас окремо вказується, що для використання зображень творів, які не перейшли у суспільне надбання, якщо таке використання не є приватним, користувач зобов'язаний отримати дозвіл правовласника. Незалежно від способів використання і статусу твору, користувач зобов'язаний вказати автора твору і колекцію, з якої він отримав зображення твору.

Надані фотоагенством зображення у середній роздільній здатності можуть бути використані безплатно виключно у приватних цілях. На офіційних сайтах французьких музеїв та бібліотек, що користуються послугами зазначених фотоагентств, або ж здійснюють оцифрування самостійно, зазначена вичерпна інформація, щодо прав інтелектуальної власності. Водночас окремо наголошується, що твори «скопійовані» із сайту у вигляді скрин-шоту, є частиною сайту, як об'єкту авторського права, і використання такого знімка є порушенням прав музею. Деякі музеї мають онлайн-бібліотеку із колекціями творів, частину якої надають для користування на безплатній основі у середній роздільній здатності. У той самий час, користувач на платній основі може замовити в музею створення фотокопії того чи іншого твору у високій роздільній здатності.

Практика Німеччини переважно збігається із підходами застосованими у Франції. Так, зокрема, мюнхенський музей Стара Пінаотека надав велику частину свого оцифрованого фонду у розпорядження акредитованого фотобанку BPK-Bildagentur який займається фотографуванням, оцифруванням і зберіганням колекцій німецьких і закордонних музеїв з 1960-х років.

Умови платного надання копій творів у високій роздільній здатності здебільшого збігаються зі згаданим французьким фотобанком, і залежать від цілей використання творів. Водночас використання наданої за оплату копії твору, що не перейшов у суспільне надбання, звісно, вимагає окремого дозволу правовласника, вказання ж назви фотобанку, автора твору і колекції, з якої взято твір також залишається обов'язковим.

Варто зазначити, що музей вибірково розмістив частину творів під ліцензією Creative Commons - тобто на умовах вільного використання, частину надав для приватного користування безплатно у середній роздільній здатності.

ВАЗЖ ЛИВО

Важливо зазначити, що на сайті музею міститься попередження:

«Дозволи на відтворення, видані Баварськими державними колекціями живопису або афілійованими компаніями, стосуються лише наданої фотографії. Авторські права на твір мистецтва – особливо у сфері сучасного мистецтва – повинні бути спеціально уточнені при публікації. Це також стосується приватних записів у разі публікації». Відтак, музей розділяє поняття твору і фотографії, на якій він відтворений, вказуючи, що фотографія твору потребує дозволу на її використання.

Зазначимо, що вказана агенція ВРК опікується інтересами більшості великих музеїв Німеччини, виконуючи функції централізованого сервісу із замовлення зображень творів живопису. На прикладі інших німецьких художніх музеїв можна прослідкувати, що велика частина творів у середній роздільній здатності, як і у випадку з французькими музеями, представлена в онлайн-бібліотеках музеїв, частина передана в доступ на сервіси Google Culture, які виключають отримання якісного зображення у високій роздільній здатності, частина ж доступна для отримання через платні послуги ВРК.

Описана практика принаймні частково може бути застосованою і в Україні навіть за відсутності єдиного державного чи акредитованого державою фотобанку, що опікуватиметься інтересами музеїв. На сьогодні музеї мають змогу самостійно розмішувати на своїх сайтах цифрові відтворення музейних предметів, що вже перейшли в суспільне надбання, або ж не є об'єктами авторського права як такими, у низькій чи середній роздільній здатності й за встановлену платню надавати за запитом зображення у високій роздільній здатності.

Так, згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 1271 від 12.12.2011 "Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися державними і комунальними закладами культури", музеї можуть надавати на платній основі зокрема послуги з фотокопіювання, репродукування, ксерокопіювання, сканування, фотографування, мікрофільмування, мікрокопіювання, створення цифрових та тривимірних копій з книжок, брошур, газет, журналів, музейних предметів, предметів музейного значення, документів з фондів/архівів бібліотек, музеїв, реставраційних та інших закладів культури. Оскільки, як було зазначено вище, оцифрування музейного предмета і надання файлу із зображенням цього предмета у високій роздільній здатності за запитом фізичної чи юридичної особи за своєю сутністю є послугою з фотокопіювання, музей має право на надання платного доступу до цифрових копій музейних предметів, наприклад, через свій веб-сайт.

Водночас обов'язковою умовою для музею буде дотримання прав автора того чи іншого твору. Що означає, що якщо твір, який оцифровується, не перейшов у суспільне надбання, для надання доступу третім особам до файлу із зображенням такого твору необхідно буде звернутися за дозволом до автора або його спадкоємця, і, для запобігання будь-якого роду різночитанням, укласти з ним ліцензійний договір на використання об'єкта авторського права визначеним способом. Зверніть увагу, що за практикою Німеччини й Франції, відповідальність за добросовісність використання такого зображення покупцем файлу надалі покладається безпосередньо на покупця. Таким чином, покупець має право звернутися до музею і за платню отримати зображення об'єкта авторського права і надалі використовувати його в особистих цілях, наприклад, роздрукувати зображення і повісити його у власній оселі. Проте, для будь-якого іншого виду використання цього об'єкта, зокрема і комерційного, вже покупець зобов'язаний звернутися до правовласника за відповідним дозволом.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Музей, що надає послуги із фотокопіювання, повинен розмістити на своєму веб-сайті попередження про необхідність такого звернення. Таке попередження може мати наступний вигляд:

Авторські права та дозвіл на використання Матеріалів

1. Авторські права

1.1. Авторські і суміжні права на Матеріали, які охороняються згідно із Законом України "Про авторське право і суміжні права", належать відповідним суб'єктам права інтелектуальної власності (авторам, фотографам, художникам, музею або іншим організаціям, які надали Матеріали для сайту).

2. Ліцензії та дозволи

2.1. Використання Матеріалів можливе лише за згоди суб'єкта права інтелектуальної власності відповідно до законодавства України у сфері авторського права і суміжних прав.

3. Використання зображень

3.1. Будь-яке використання зображень, розміщених на сайті, повинно здійснюватися із зазначенням назви твору, імені автора та назви музею (наприклад, "Фото надано Музеєм ім.").

3.2. Використання цифрових копій тих творів, що не перейшли у суспільне надбання, здійснюється з урахуванням положень Закону України «Про авторське право і суміжні права».

4. Відповідальність за порушення авторських прав

4.1. За будь-яке використання Матеріалів без дозволу суб'єкта права інтелектуальної власності користувач несе відповідальність відповідно до законодавства України.

Зауважимо, що для кожного українського музею є важливим відслідковування походження онлайн-платформ, яким вони надають цифрові файли із зображеннями музейних предметів для зберігання або експонування в мережі Інтернет. На сьогодні існує ряд подібних платформ, що позиціонуються як такі, що провадять діяльність в країнах ЄС, проте можливості визначити засновників цих платформ, їх бенефіціарів, місця знаходження серверів, де зберігаються цифрові файли музей не має. Відтак, приймаючи рішення про надання зображень музейних предметів такій платформі, музей повинен:

1. достеменно вивчити правила надання зображень платформі і їх вилучення звітти (зазвичай, ці правила розміщені на сайті платформи);
2. дослідити, хто є засновником платформи, чи не має він зв'язків з країнами-агресорами, підсанкційними компаніями й особами тощо.

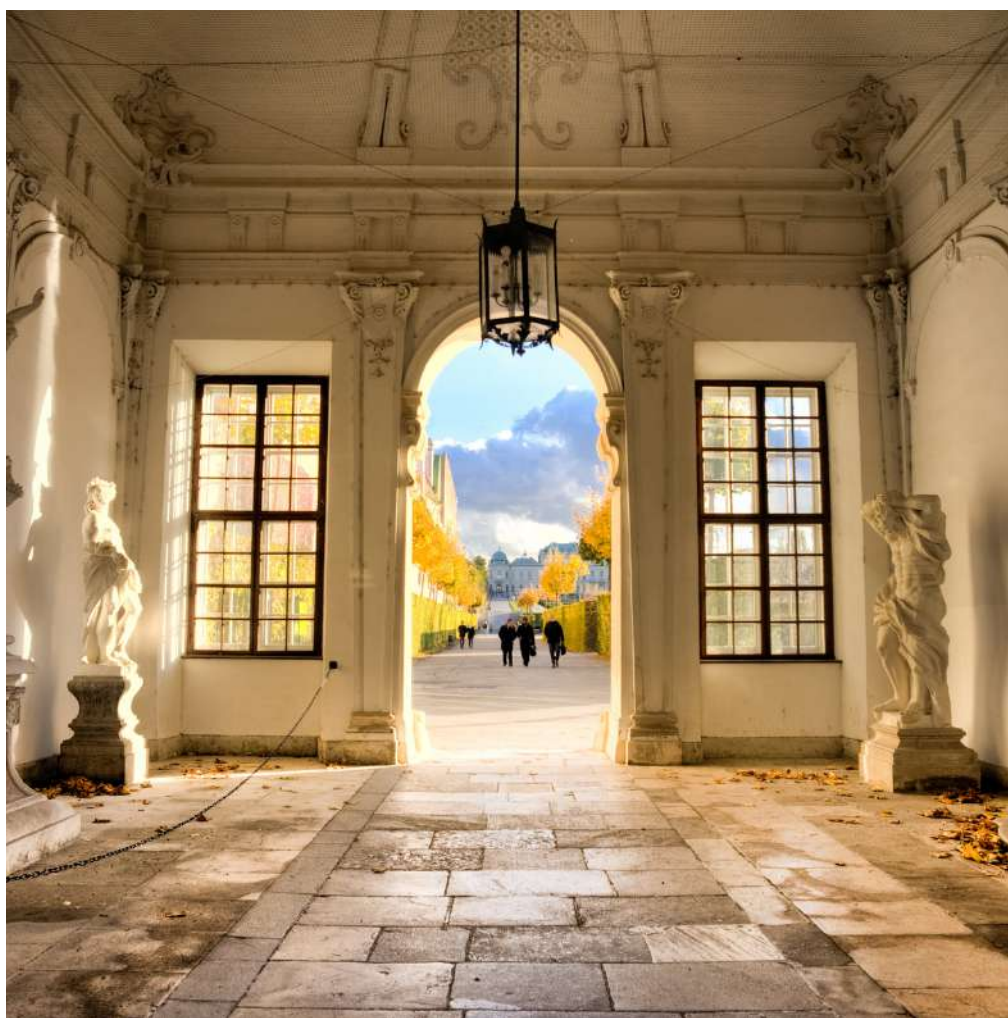
Якщо в ході дослідження в музею виникають сумніви щодо добросовісності й відкритості такої платформи, від передачі такій платформі зображень оцифрованої колекції необхідно утриматися.

Розглянемо гіпотетичний приклад:

Краєзнавчий музей S., здійснивши кропітку роботу з оцифрування своєї музейної колекції, задля збереження файлів з оцифрованою колекцією передав їх міжнародній онлайн-платформі W., що спеціалізується на організації онлайн-експозицій з різних музеїв Європи на своєму веб-порталі. Зручний інтерфейс і доступ до колекції на веб-порталі W. посприяли рішенню з приєднання музею S. до платформи W. навіть попри те, що на сайті платформи не було вказано, хто є засновником і спонсором проєкту. Згодом журналісти виявили, що зображення, передані музеєм S. платформі W., навіть ті, що раніше не публікувалися в мережі, були виставлені на музейному порталі країни-агресора. Окрім скандалу, що здійснювався в Україні, наслідком необачного вчинку стало і те, що музей S. не мав правових важелів для видалення зображень зі своєї колекції з ворожого сайту. Не тільки через недотримання представниками країни-агресора будь-яких юридичних і етичних норм, а і через те, що правила платформи W., на які погодився музей S., не ознайомившись з ними в повній мірі, передбачали можливість такої передачі файлів "афілійованим організаціям".

З наведеного прикладу, можна зробити висновок, що вибір онлайн-платформи для завантаження оцифрованої музейної колекції потребує особливо відповідального ставлення. Одним зі зразків онлайн-платформи, що не викликає сумнівів у своєму походженні, є **europa.eu**. Це створена й адміністрована Європейським Союзом база даних, на якій розміщуються оцифровані предмети з колекцій музеїв та інших установ зі збереження культурної спадщини ЄС. Основною метою Europeana є надання доступу до оцифрованих колекцій на умовах максимальної доступності для широкого загалу, однак, з дотриманням прав інтелектуальної власності. Музей при завантаженні на платформу цифрових зображень своїх колекцій вказує, що володіє правами інтелектуальної власності на них, або, що вони можуть вільно використовуватись як суспільне надбання. Після завантаження зображень музей обирає умови використання для кожного з них, у тому числі лише з дозволу правовласника.

Зрештою, станом на 2024 рік в Україні вже зроблені перші кроки до створення загальної бази оцифрованих колекцій з музеїв України, якою є портал “Музейний фонд України” (<https://museum.mcjp.gov.ua/>).

КОНТАКТИ

IP OFFICE

Український національний офіс
інтелектуальної власності та інновацій

Дмитра Годзенка, 1, м. Київ, 01601, Україна

+380 (44) 494 06 87

office@nipo.gov.ua

uanipio_official

UANIPIO

МКСК

Івана Франка 19, м. Київ, 01601, Україна

+380 (44) 235 2378

press@mkip.gov.ua

mkip_ukraine

MCIPUkraine